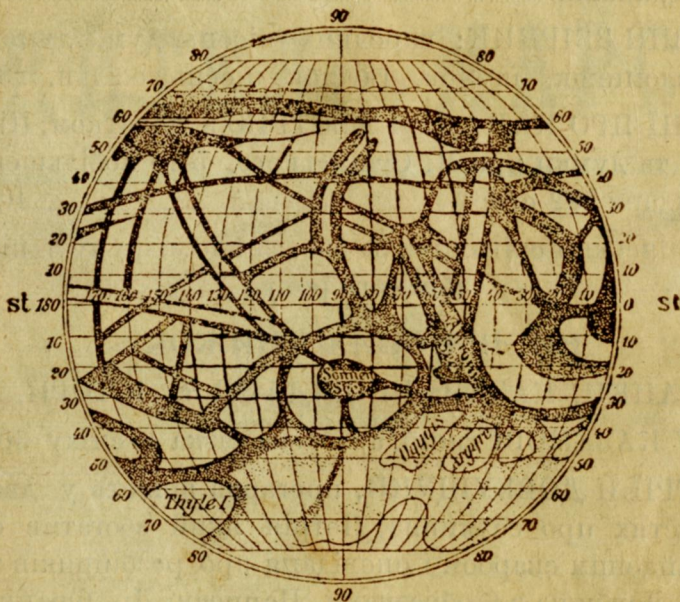

Володимир Геринович.

ЖИТЕЛІ МАРСА

Ціна 10 центів.

РУСЬКА КНИГАРНЯ

850 Main St.

Winnipeg, Man.

1914.

165069

294
"BLOOM PRAWDY"
— Book-Publishers —
(Book Store)
119 East 7th Street, New York

Володимир Геринович.

ЖИТЕЛІ МАРСА

Накладом Руської Книгарні у Вінніпегу.

З НАРОДНОЇ ДРУКАРНІ

901 Main St.

Winnipeg, Man.

1914.

165069

523.4

3019.

III
и. 130769

ЛЕВОНОВСКА БИБЛИОТЕКА
АН УРСР
№ и 130769

Жителі Марса.

Маю на думці повести вас у простори вселенної та заглянути на одно із тіл небесних зване Марсом, про якого ви нераз уже чути мусіли дивні історії.

Будемо приглядати ся разом сій небесній кулі, яка подібно як земля наша бує по просторах вселенної, будемо старати ся пізнати природу і обставини сього небесного тіла, а потім займемо ся його жителями та приглянемо ся їх житю. Жителів сих назвемо по імени тіла небесного, на яким вони живуть — Марсианами.

Бачу, що хитаєте недовірчиво головами і усьміхаєте ся на згадку про жителів Марса; бачу, що не вірите в можливість їх істнованя. Тому я є радий дуже, бо думаю, що з тим більшим заінтересованем слухати будете нинішнього відчиту; а маю ту надію, що ви давши уважний послух моїм выводам, не будете опісля хитати недовірчиво головами, а прочитавши будете мати се переконане, що хотяй ви Марсиан анї не бачили, анї не діткнули руками, як сей недовірчивий Тома, пізнаєте, що Марсиане істнують, і живуть собі може і ліпшим житем, як ми на своїй землиці.

Про Марсиан говорити буду доперва в другій половині книжки. В першій хочу запізнати вас з природою Марса яко небесного тіла, з його рухами та місяцями та із тими чинниками, які панують на його поверні, а які річ ясна відгравати мусять велику ролю для того світа ростинного і звірячого, який замешкує маленьку на окс звізду небесну.

Марс.

Оглядати із землі, представляєть ся Марс як маленька зірка, якої величина не завсїгди є однака. Дїєть ся се тому, що раз є вона від нас, себ-то від землі дальше, а другий раз ближше віддалена.

Подїбно як земля так само і Марс кружить по коловій дорозі коло сонця. Рїжниця між тими дорогами є та, що Марс є дальше віддалений від сонця і тому дорога його є більша.

Середна віддаль Марса від сонця виносить 34 мільїонів миль, а земля від сонця всього 20 мільїонів миль. Рїжні бувають становиска Марса до землі; раз є він ближше неї а раз дальше. Від сього власне залежить нестала його величина. Коли земля і Марс стануть по одній сторонї сонця на одній лїнії, тоді є вони ближше себе; взаїмна їх віддаль виносить тоді лише 14 мільїонів миль і тоді видаєть ся нам Марс досить великою зорею. В таких то хвилях буває Марс частенько огляданий через далековиди та фотографований так ученими як і аматорами. В тїм то часї виступає поверхня Марса найвиразнїйше, бачимо на нїй пасмуги суші і каналів, які нас так дуже інтересують, а які є одною з тих многих підстав, на яких опираємо погляди на істнованє разумних істот на Марсї.

Однак не завсїгди займає Марс так догїдне для оглядів і так близьке до землі становиско.

Буває і так, що находить ся він прямо на противній сторонї землі, що находить ся за сонцем. Тодї віддаль його є найбільша, бо виносить 54 мільїонів миль і тоді, рїч ясна стає він зіркою маленькою, для голого ока ледви видною.

Через те, що Марс є дальше віддалений від сонця як земля, мусить на його поверхню слабше ділати і сонце, отже на Марсї мусить бути зимнїйше чим у нас. Обчислено є, що три рази менше іде із сонця тепло на Марс чим на землю.

Рік марсовий є майже два рази так довгий, як наш земний. Виносить він 678 днів і майже 23 місяців. Стільки потребує Марс часу, аби раз оббічи около сонця. На Марсі панують також чотири пори року так як у нас.

Причина сього, подібно як у землі, лежить в нахиленю осі Марса. Лише пори року є там трохи иньші як на землі; а се власне тому, що тревають вони майже два рази так довго як наші, земні. Через се нагрівається ся там сильнійше поверхня землі у літі а озимнюеть ся також у двоє сильнійше в зимі.

Наслідком того панувати мусять на Марсі великі різниці температур між літом а зимою, що без сумніву відбити ся мусіло на ростиннім і звіриннім світі, який заселює поверхню сусідної нам планети.

Час, потрібний на один оборот Марса около його осі виносить 24 годин, 37 мінут і 23 секунд; значить, що день на Марсі є майже так само довгий, як на землі.

Що до величини то Марс є маленький, майже два рази менший від нашої землі. Бо підчас коли промір земної кулі виносить 12.756 кілометрів, то у Марса є він всього на 6.745 кілометрів завеликий.

Через се і тягар Марса є менший чим тягар землі а саме є він десять разів легший від землі.

Тягар якогось тіла небесного лишає по собі великі наслідки для того усього, що на його поверхні находить ся. В першій мірі відміннійша буде сила притягання на Марсі ніж на землі. А треба знати, що наслідком сили притягання якогось небесного тіла, є тягар тих всіх предметів, які на його поверхні находять ся. Коли би сили не було, не знали би ми, що то значить „тяжке“ або „легке“, не істнував би тягар предметів.

Тягар їх зависить від сил притягання, які панують на різних небесних тілах, а ті знов від їх величини. На більших небесних тілах є сила більша а на менших менша. А позаяк від сили притягання зависить тягар

предметів, то скажемо, що на великих тілах важити мусять предмети о багато більше чим на менших.

І коли ми знаємо величини різних тіл небесних прим. сонця, землі, Марса і місяця, то легко будемо могли сказати, де тягар предметів буде найбільший, де менший, а де найменший. Ми скажемо прим., що той а той предмет буде важити найбільше на сонці, бо сонце є найбільше, менше на землі, бо земля є менша а найменше на місяці, бо місяць із тих чотирох тіл небесних є найменший.

На Марсі важать предмети три рази менше чим на землі. Се річ великої ваги, бо сила притягання якогось небесного тіла впливає на усе те, що на нїм находиться. Підлягають їй і звірята і люди і цілий світ ростиинний. Завдяки їй гне ся усе до землі, є границя висоті ростинам та деревам. Безперечно, що так дерева, зела як і инша земна твар вибуяла би висше, як би не сила притягання, яка протиділає силі росту до гори.

Коли би сила притягання була бодай о половину менша від тої, яка є нині, то зовсім инакше представляли би ся краєвиди.

Коли би панувала на землі така сила притягання, яка панує на Марсі то є три рази менша, то і ми були би три рази висші і стільки разів підскочив би у гору увесь ростиинний та звіринний світ.

Дивним виглядало би для нашого чоловіка, як би він перенісши ся на поверхню Марса, стрінув там усе в трое висше. Стали би ся ним бавити височезні а худенькі як тички Марсіяни неначе малою грубенькою дитиною, та показували би його на подив по усіх країнах своєї планети...

Однак наш чоловік-карлик, в порівнаню з височезними Марсіями, впровадив би їх в подив своєю силою.

Бо коли приймемо, що пересічний чоловік на землі унести годен 100 кильограмів, а дальше, коли приймемо

сю обставину, що на Марсі є усе триразів легше чим на землі, то уняти і завлати собі на плече 3000 Марсових кільограмів не приходило би нашому чоловікови з великим трудом...

Безперечно, що силою виравив би їх в подив і вони під тим зглядом мусіли би признати йому висшість, та почали би може і криво дивити ся на того карлика-силача, який був би в силі і на кулаки іти проти трох Марсиян...

По Марсі ходив би наш чоловік як по вимріанім або заклятім місци. Город видавав би ся йому лісом, а ліс чимсь таємним, несамовитим...

Все видало би ся йому чимсь високим а слабим, усе було би вибуяле а без сили...

Чи на Марсі є воздух? Отсе питане застановляло довший час ума дослідників небесних тіл. Се питане займає також широкі круги суснільности, які уважають Марсовий воздух за підставу життя на сій планеті, та вьжуть його істноване як найстислійше з можливістю істнованя Марсиян. Хотяй такий погляд є хибний і виказує лише непорозуміне законів життя, ми полишаючи виказане сього дальшим стрічкам, ствердити мусимо, що на Марсі так густого воздуха, який є на землі — нема... Наколиби він був такий, як на землі, тоді не бачили би ми так вьразно поверхні Марса, а противно, заслонював би він нам його цілковито. Що більше, наколиби на Марсі був такий, як на землі густий воздух, то мусіли би на нїм творити ся хмари — а ми сього не бачимо, хотяй безнастанно глядимо на поверхню Марса.

Є на нїм воздух, однак дуже рідкий, без порівнаня рідший від нашого. Сій обставині, що Марсовий воздух дуже рідонький завдячити мусимо, що виступає він перед нашими очима так вьразно, що уняти можемо на

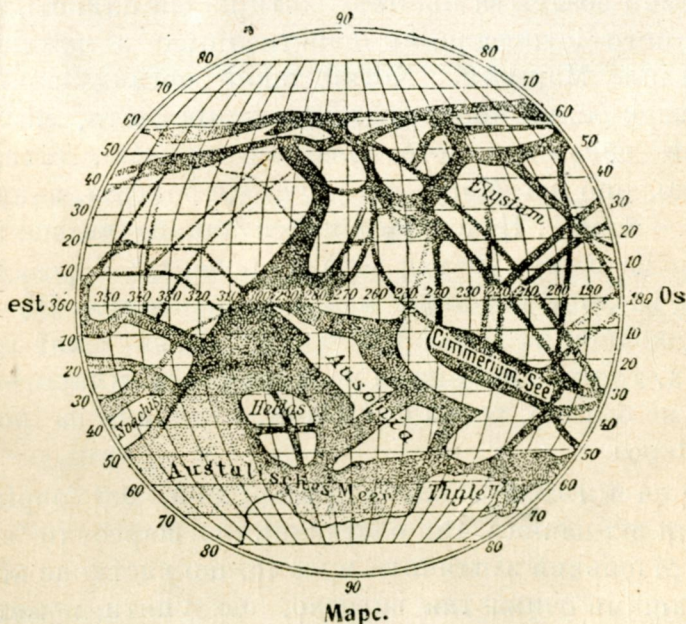
нім усе, що лиш зможе чоловік достеречи через сильні далековиди.

Довший час думано, що Марс не має місяців і всякі досліди не приносили успіхів. Викрито їх аж при помочи сильних далековидів, а доконав сього в 1877 році астроном Галь у Вашингтоні. Місяців Марса є два. Один з них зве ся Фойбос, другий Деймос. Від Марса є перший на 5900 кілометрів віддалений, а другий на 19600; значить, Фойбос є ближший Марсови чим Деймос.

Є то дуже маленькі тілця небесні; голим оком з землі їх не видно; на се треба дуже добрих далековидів.

В порівнаню з місяцем землі є величина Деймоса й Фойбоса зникаючо маленька. Бо підчас, коли промір нашого місяця виносить 3482 кілометрів, є він у Деймоса і у Фойбоса трохи більше як на 8 кілометрів завеликий.

В виду сього дуже маленькими мусять вони видавати ся для жителів Марса, о много меншими чим наш

місяць для них, хочай він даліше від землі віддалений, чим вони від Марса.

Фойбос представляєть ся для Марсіян 5 разів меншим, як наш місяць для нас, Деймоса ледви-неледви чи годні вони доглянути.

Длятого, що місяці Марса є дуже маленькі, невелика є з них користь для Марсіян. Не проганяють вони тіни нічної, як се робить наш місяць на землі, нема у них так гарних та ясних місячних ночий, як на нашій землиці...

Так Фойбос як і Деймос дуже скоренько оббігають около Марса. Фойбос окружає його раз на 7 годин 39 мін. і 15 с., значить, на день три рази. Цікавий є при тім напрям круження Фойбоса; не кружить він в напрямі із сходу на захід, як се роблять усі тіла небесні, але із заходу на схід.

Деймос кружить около Марса раз на 1 день 6 год. 17 м. і 54 с.

Ся обстановина, що Марс має аж два місяці, а; даліше що вони так скоренько около нього кружлять, приносить мусять велику прислугу для Марсіян. Заступають вони їм годинники. В день бачать вони сонце, а в ночи два місяці, неначе дві сказівки на великім темнім „ціфербляті“, з яких одна три рази скорше посуваєть ся від другої. А годинник той точнійший над усі штучно роблені, бо не змилить ся він ні на секунду...

Коли глянемо узброєним в далековид оком на поверхню Марса, то представить ся вона нашому оку дуже різнородно. Побачимо там більші і менші чорні, та ріжної величини ясні плями. Точнійші досліди над поверхнею Марса, над значінем тих ясних та темних плям довели до того, що темні плями є морями а ясні сушами. Коли так, коли на Марсі є суші і моря, то і поверхня його не може бути рівна, то є там досить значні заглибини і горби. Найбільша заглибина викрита до нині на Марсі виносить 2600, а найвисше винесене 2700 стіп.

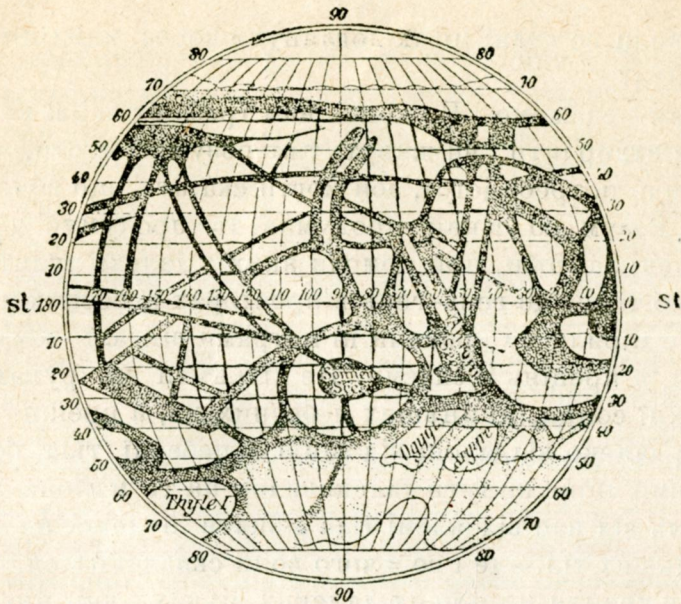
Але найцікавішим явищем на Марсі є без сумніву його голосні і широко знані канали, себ то водні дороги. Відкрите їх належить завдячити італійському астрономови Скїяпарельому, який хіснуючись найблизшим станом до Марса до землі 1877 року почав його пильно слідити.

Каналами назвав Скїяпарелі темні пасмужки, які перетинають поверхню Марса в різних напрямках, які немов лучать із собою моря. Доходять вони не раз до величезних довжин. І так приміром канал Евфрат, Ереб і Асхерон доходять до довжини 6000 кілометрів. Ширина каналів не всюди рівна. У одних каналів вивосить вона кільканайцять, у інших кількадесять кілометрів. Найширшим каналом на Марсі є канал Нільсирт, якого ширина вивосить 300 кілометрів

Число знаних каналів на Марсі доходить до 130.

Ми згадали вище, що Марсові канали є одним із наглядніших доказів на се, що на Марсі існують люди. А се тому, що ті канали уже на перший погляд окаяказують на се, що не є вони природним витвором сил пануючих на Марсі, але мають виразні прикмети того, що їх витворила рука істоти розумної задля певної з гори означеної ціли.

Коли глянемо на добру і точну фотографічну знимку поверні Марса, то побачимо цілу сіть правильних каналів так, що неможливою прямо річю є приписати їх повстане силам природи. Длячого саме побудували Марсіяне сі канали і яким цілям вони мають служити, се зіставляємо до другого розділу, де заанімаємось будемо так істнованем Марсіян, як і їх культурним степенем. Тепер однак мусимо ще раз ствердити, що канали сі є ділом не природним а штучним. Коли би вони були ділом природним, то таку правильність бачили би ми і на інших небесних тілах. Сього ми не бачимо нігде і ся обставина впевнює нас ще більше в нашій погляді. Фото-

Графована з великих височин земля має зариси неправильні-природні. Моря, океани і заливи творять тут з берегами сталих континентів не лівії прості і правильні, але противно нерівні вбігаючи не раз то в сушу то в море. Тут видно природне ділане сил природи, яка не кохає ся в правильних лініях, але любить велику різnorodність.

А такої різnorodности в каналах на поверхні Марса не бачимо. І правильність його каналів є найліпшим виразом того, що там вложила свою руку розумна істота, що розум її відіграв многоважну роль, розум працюючий з певною ціллю для свого хісна і вигоди. А яка се власне ціль та хосен побачимо незабаром,

Марсіяни.

Чи ж можемо говорити о тім, чого ми не бачили, ані не діткнули своїми руками? Чи ж можемо говорити о мешканцях так маленького та далекого нам небесного

тіла, коли не годні ми їх доглянути через найліпші далековиди?

Так—скажемо. Не конче нам треба бути аж на Марсі, аби ствердити, чи живуть там розумні істоти, чи ні. Не конче потреба істот, аби могли сказати, що вони там, чи ні. Розум людський продумав та продумує день в день нові способи, при помочи яких з далека судити можемо об тім, що гень-гень в просторах небесних діє ся.

Не мірили ми кроками ні метрами віддалі землі від місяця, а прецінь її знаємо. Не діткнули ми руками ні поверхні сонця, ні иньших небесних тіл, а прецінь знаємо, як далеко віддалені від землі сі небесні тіла, бо потребуємо лише кинути далековидом на ті міліони-міліони миль від нас віддалені тіла а знати будемо не лише віддаль сих тіл, але і се з чого вони складають ся.

Не ходили ми по сих далеких зірках, які миготять на небозводі, а прецінь знаємо, як великі вони, як велику поверхню вони мають та скільки сотнарів виносить їх тягар.

Про ті цікаві способи помірів з далека може найду коли нагоду вам розказати, тепер-же хочу вас тільки вшевнити, що можна говорити і судити про ті річи, які ми власними очима не бачили, та не дотикали нашими руками.

І такі погляди, як побачите зараз, не будуть виссаними з пальця, а противно будуть дуже правдоподібними і заслуговувати муть на віру.

Істноване розумних істот на Марсі і доказане сього, се дуже а дуже маленька дрібниця в порівнаню з тим, чого доконати потрафив людський розум.

Пізнав чоловік міліони світів розкинутих по безмежних просторах вселенної, викрив закони, яким вони улягають, викрив минувшину їх, а пізнавши теперішність, намагає ся не без певних підстав говорити о будуччині, об тім, що з тими тілами небесними колись стане ся.

Потрафив чоловік пізнати сі засадничі чинники, від яких зависить істноване ростиного і звірячого світа, обчислив він, до якого часу стане на землі води і воздуха, без яких нинішне жите мусіло би заумерти. Що більше! З'умів чоловік пізнати спосіб, в який повсталала наша земля, місяць і иньші небесні тіла нашої соняшної родини, а на підставі цілого ряду відомостей говорить він, яка буде її будуччина, що з нею і з нами колись стане ся.

І тисячі, тисячі непонятних майже на перший погляд річий, удало ся людському розумови доконати, удало ся йому викрити нині се, чого він не сподівав ся викрити вчора, удало ся йому відслонити ослону, за якою крили ся до тепер дивні—предивні тайни, о пізнаню яких міг він до недавна лише в сні мряти, а коли би був щось подібного почув від другого, бувби недовірчиво покивав головою та викпив його звучи нетверезим, або таки без одної клепки в голові чоловіком.

Ми без упередження займемо ся справою мешканців Марса і розтрясати будемо ті докази, які за їх істнованем промовляють, а осуд сам зіставляємо тій частині читачів, які важити будуть наші слова на безсторонній і безпристрасній вазі.

На питане: чи живуть на Марсі істоти розумні, відповідаємо цілком твердо і певно що живуть.

Чую, що хочете мої читачі засипати мене цілим рядом питань, чую, що чекаєте на докази.

Дам вам і се, але даруйте, що сі докази не будуть доказами впрост. Єсьмо в тім нещасливім положеню, що не годні ми вас повести через незміримі простори на Марс і там показати вам Марсян, або принайменше уставити перед вами всесильний далековид, через який би ви побачили своїх старших стрийних братів на Марсі.

На се питане дамо таку відповідь: люди на Марсі живуть, а живуть вони на такім самім праві, на яким живемо ми на нашій землиці. А земля і Марс, се сестра

і брат, які мають між иньшими два засадничі чинники, на яких основує ся жите, а іменно воздух і воду.

І подібно, як на землю, так само і на Марс линули і линуть благодатні і жителайні соняшні проміння, які не мов вдихують душу в мертву матерію, з якої складають ся сї два небесні тіла, які будять до жита і зерно кинене на з'орану ниву та розвивають усе живуче, що без соняшного тепла і сьвітла не могло би животіти, а противно мүсіло би заумерти — знидіти.

Нам треба справу істнованя і жита, на якім небудь небеснім тілі поставити загальнійше, а заразом яснійше, нам треба знати, що чоловік, звіря, ростица і взагалі усе те, що живе на поверхні землі, повстало під впливом певних загально ділаючих законів, що чоловік, звіря, чи що иньше е впливом тих тисячних обставин, в яких усе те живе і розвиває ся, а які е заразом конечними основами їхнього істнованя.

Коли би таких обставин не було, не виглядала би поверхня нашої землі так, як виглядає нині. Не покривали би її ні розкішні килими лісів і сїножатий, не ходили би по ній звірі, не гомонів би ріжноманїтними звуками сив всїлякої пташини, не було би на поверхні землі ні сїл, ні величезних міст, тих великих творів руки великомислячих земних еств — людей.

А бачимо на поверхні землі жите.

Ми бачимо цілі незчислимі міліони ростин і звірят, ми уймаємо їх ріст і розвій, ми знаємо без чого вони можуть а без чого не можуть жити, ми бачимо сї тисячні умовини жита всього живучого сьвіта на землі.

Що значать сї обставини? Яку вартість мають вони для нинішньої розвідки про Марсіян?

Се пізнаємо пізнійше.

Ми можемо ствердити сю правду, що на землі існують пригожі до жита обставини, що панують чинни-

ки, які зродили весь ростинний і звірячий сьвіт, що є на нашій землиці все потрібне, аби на ній могло зродити ся жите.

Якіж заключеня можемо з того випровадити?

Можемо сказати, що все жите на землі є виразом тих тисячних обставин, які на ній панують. І там, де вони є, там мусить бути жите.

І не конче треба нам аж побачити його, аби увірити в те, що воно існує. Ми питаємо лише себе: чи там а там панують такі а такі відносини? А коли дізнаємо ся, що так, то можемо цілком певно сказати, що існувати там мусить також і жите.

Отже бачимо, що не конче треба нам усе бачити й доторкати ся руками, щоби аж дізнати ся на певно про істноване чогось, ми можемо се зробити дорогою иньшою, не простою, про яку отсе ви тут чули.

Так отже дивлячись на Марс і слідячи його поверхню не конче будемо шукати за Марсіянами, деревами й зелями, але будемо провірювати, чи існують на ній ті тисячні обставини які родять жите. І від того, чи ті обставини там будуть чи ні, буде залежати істноване Марсіян, або їх неістноване.

Підемо тою дорогою...

Запитати мусимо себе: Чи дійсно існують такі чинники й обставини на Марсі, які подибуємо на землі?

Так. Такі чинники існують чого доказом точні й сумлінні досліди учених, роблені над поверхнею Марса.

Марс і земля то близькі свояки, то старший брат і молодша сестра, яких спільним родичом є сонце, яке їх на сьвіт породило.

Історія розвою тих двох небесних тіл, належачих до одної й тої самої соняшної родини, є однака. Один і той сам закон зберігав їх цілість і викликував у них однакі зміни, одна й та сама відвічна судьба окрила своїми опікунчими крилами так Марса як і землю...

Наукові дослідження стверджують, що повстане Марса й землі відбулося після однакового способу, на такій самій дорозі: що так як земля, так само і Марс належав колись перед віками до сонця і зливався з ним у одну цілість. Так як земля, так само й Марс повстав через вилучене та перерване газового перстня, який колись утворився був около сонця під впливом діляння сили відосередної.

І так само як наша земна куля, так само й Марс був колись газовим тілом, опісля під впливом діляння зимного небесного всіміру, по яким він бував, перемінив ся в огнистоплинну кулю, а опісля озимнів так, що став тілом щільним і покритий темною, зимною шкаралупою...

Одно дуже важне відкрите подає нам наука.

При помочи спектральної аналізи*) удало ся ученим викрити, з чого саме складається Марсова куля. Завдяки цьому відкриттю знаємо, що складові частини Марса є такі самі, як і земної кулі.

Се річ для нас незвичайної ваги.

Бо коли однаковий спільний закон панує над однаковими чинниками, то нема й сумніву, що й наслідки того діляння мусять бути однакові.

І коли ми тепер знаємо, що матерія Марса, або простійше сказавши, його тіло є таке саме як землі, то не може тут бути иньшої думки, як та, що світ живучий на Марсі й на землі є до себе подібний.

Історія розвою обох тих тіл є однака.

І коли поверхня землі озимніла на стільки, що могла на ній утримати ся вода, яка покрила її одним безмежним океаном, то так само стало ся й на поверхні Марса.

Дальше, так само, як поверхня землі завдяки діяльності сили корчення землі, покрила ся горбами гір, які ви-

*) Хто хоче довідати ся про спектральну аналізу, тому раджу перечитати розвідку проф. доктора Івана Пулюя: „Нові й перемінні зв'язди“, яку дістати можна за 40 цт. в Руській Книгарни, 850 Main St., Winnipeg.

ринули, яко висше положені місця з великого океана, та стали сушею, так само діяло ся й на поверхні Марса.

І тут і там перли з нутра тих небесних тіл гази на зовні і тут і там переривали вони тверду й зимну скорупу, тай тут і там повставати мусіли величні але повні грози вулканічні явища.

І як земна, так само й Марсова поверхня кулі улягає дрожаням і тут і там творити ся мусіли щілини й западати ся скали, яких не змірима міць у нутрі планети мешкаючих газів, вивела з первісного положеня...

І незчислимі віки уплили, підчас яких заходити мусіли так на Марсі як на землі подібні явища.

По причині нерівномірного огрітя поверхні тих планет повстають вітри, філює море, морські струї гонять тут і там неначе ріки на суші, парує вода, творять ся хмари, паде дощ, дають ся чути громи, ясна лискавка перепоясує небозвід і т. д. і т. д.

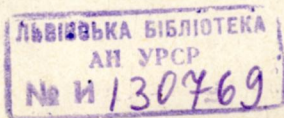
Обставини однаково укладають ся і однакові чинники панують так на поверхні Марса, як і на землі.

А коли на поверхні землі повстало жите рослин і звірят, то мусіло воно повстати й на поверхні Марса.

Річ ясна, що вперед повстати мусів найпростійший зародок житя, яке відтак стало розвивати ся, даючи початок найпростійшим животинам.

І так само як ті животини улягали преріжним переображеням на землі та образували ся в чимраз висші та совершеннійші форми, то таке саме діяти ся мусіло і на поверхні Марса, яка зароїтись мусіла несчисленими родами ростиного й звірячого сьвіта.

І так само як у певнім віці свого розвитку, в певній старости чи молодости істнованя, покрила ся наша земля зеленими килимами ріжноманітних зел, коли по лісах зароїло ся від звірят і коли води наповнили ся множеством ріжнородних животин а воздух залунав від співу птиць, то таке саме як на землі, мусіло стати ся й на

Марсі, де панували такі самі чинники й сили, що й у нас.

Дальше, коли на землі силою обставин совершеніють та вибивають ся в гору деякі форми ростинного і звіринного сьвіта, коли на поверхні одної планети, яку звемо землею, вибив ся на чоло звіринного сьвіта чоловік, який розумом став підбивати низші від себе животины, коли усе те, що є на землі мусіло узнати власть свого всемогутнього пана, то рівною ходою мусів також поступати розвій форм ростинного і звіринного сьвіта і на другій сусідній землі—планеті, на Марсі.

І там розвивались і образували ся ростины і звірята і там сильнійші з них поїдали і нищили слабших в боротьбі о своє істноване і там побідити мусіла найвисша з усіх форма і там запанувати мусів розум, якого власником стало найвисше і найбільше виобразоване „звіря“, яке кинуло подобу своїх предків, і там на чоло усього творива вибити ся мусіло ество, яке на землі носить назву чоловіка.

Так отже приходимо до такого заключеня, що коли повстав на землі чоловік, то мусів він також повстати на Марсі. А повстав він тому, що були там такі обставини, які панують на землі.

Заки приступимо до описаня культуральної уровени наших сусідів, хочу оповісти вам один випадок, який стало вяжеть ся з темою нинішнього викладу.

Було се в одній місцевости, де мав я відчит про Марсианя. По відчиті приступив до мене один селянин.

— Усе дуже красно ви нам оповідали, говорив він,— так, що годі не повірити, що на тій зірці, що зве ся Марсом, не мешкають люди. Помимо сього, я ніяк не можу помістити се в голові, а хотів бим, щоби мені стало ще яснійше. Тому даруйте, що я вас трудити му, але ви мусите мені се витолкувати простійше.

Я обіцяв йому се і попросив, аби він мене відвідав на другу неділю.

Коли він прийшов, зробив я ось що. Наложив трохи сира в одну бочілочку та завязав її шматом і зробив таке саме з другою. На одній написав „Земля“, а на другій „Марс“.

Бочілочки поставив я на печі і забоживсь, що не буду їх тикати, казав своєму невірному Томі прийти за місяць.

По місяцеві отворили ми бочілку з написом „Земля“ і побачили ми, що там намножило ся багато хробаків.

— А тепер скажіть мені, газдо — сказав я — чи в тій другій бочілці, на якій написано е „Марс“ будуть також хробаки, чи ні?

— А вжеж, що мусять бути — відповів він — бо і тут і там був однакий сыр.

— Отже бачите — говорив я йому, — що можна говорити о тім, чого ми не бачили. Такі самі складові частини були в одній бочілці, як і в другій, такі самі чинники ділали на одну, як і на другу, то чомуж, коли в одній витворили ся хробаки не мали би витворити ся в другій?

Так само — правив я йому далше — із тілами небесними Марсом і землею. Одно і друге складає ся з такої самої матерії, одно і друге має ті самі конечні до витвореня житя чинники, наприклад воду, воздух і т. д., то чому-ж би не могло істнувати жите на Марсі, коли воно е на землі?

— Тепер ясно, і я уже добре розумію — промовив вже увіривши селянин.

Приступаю до дальшого.

Коли ми упевнили ся, що на Марсі живуть люди, то належить кинути оком на їх степень культури, та по-

рівнати його з нашим, аби довідати ся, хто висше взніс ся, ми, чи Марсіяни?

Порівнаймо обі культури.

Коли ми покрили добуток своїх рук і розуму поверхню землі, коли для своєї вигоди і користі вигадали залізницї, кораблі, телефони, телеграфи, коли для свого безпеченства поконали грім і лискавку та запрягли їх до праці для себе, коли поконали землю і підійняв ся бистрий ум жителїв землі прояснювати тайни природи, коли забажав він пізнати сили і закони ділаючі і пануючі у вселенній, коли з гарним успіхом взяв ся чоловік відповідати на питання над питаннями, себ то на питання о походженю чоловіка, та намагає ся розяснити походжене сьвітїв, або скажїм коротко, коли люди станули на нинїшній культуральній уровени, то на яким степені стоїть мешканець Марса, наш найблизший сусїд Марсіянин?

Заки відповімо на се питане, що буде заразом відповідию на культуральну уровень нинїшних мешканцїв Марса, мусимо застановити ся над иньшими питаннями, які стисло вяжуть ся з темою нинїшної розвідки, а саме: чий розвиток ішов вперед: землі чи Марса, Землян чи Марсіян?

На жаль ствердити мусимо, що так Марс як і Марсіяни є старші від нас, і в культуральнім розвою станули від нас о ціле небо висше.

Чому се так?

Марс мусить бути старший від нашої землі, бо скорше він із сонця народив ся ніж наша земля.

Скорше він видїлив ся від сонця, а тим самим скорше остиг, і міг дати скорше догідні обставини до витвореня житя чим наша земля. Як меньший від землі міг він скорше застигнути і покрити свою поверхню ростином і звїринним сьвітом.

О скілько скорше народив ся Марс і с скілько скор-

ше появило ся на його поверхні жите чим на землі, того точно сказати не можемо. В кождім разі між повстанем одної і другої планети уплинути мусіло не десятки, не сотки і не тисячі, але дуже довгі міліони літ.

Може бути, що тоді, коли народила ся щойно земля, були вже житеві прояви на поверхні Марса, може бути, що тоді, коли по поверхні землі шумів океан огнистопливної ляви, була вже поверхня Марса покрита живучим сьвітом ?

Отже Марсіяни є старші від нас, старші віком а тим самим і культурою.

А чи можемо ми бодай в приближеню уявити собі їх висшу уровень культуральну, чи можемо бодай в часті розуміти се, до чого дійти може розум людський в протягу цілих міліонів літ ?

Се є річю неможливою.

В культурнім розвою стоїмо до Марсіян так далеко, що здобутки їхньої техніки і науки є для нас непоняті.

Се буде декому видавати ся незрозумілим і для того ми старати ся будемо се пояснити.

Вже сотки літ в культурнім розвою відгороджують високим і грубим муром суспільности, які в тих часах живуть. Бо чи думати могли наші предки з перед сотки років, що можна буде колись їхати иньшою силою як конем або волем ? Чи могли вони подумати собі бодай в приближеню, як зможуть їх потомки за сто років покористувати ся електрикою, чи міг хто предвидіти, що люди зможуть опанувати воздух і плавати-муть по нїм як човном по воді ?

Що сказали-би сї люди, коли-би побачили карабін Максїма, телеграф без дроту або фотографоване через телефон ?

До незрозумнїя культурних здобутків в протягу столїтя не треба аж тягати із могил наших умерлих пра-

дідів з перед сотки літ. І не кожний нинішній чоловік зрозуміє, що коло нього дієть ся.

Поставимо нинішного темного чоловіка, котрий поза тяжкою працею не знає нічого о сьвіті божім, перед здобутками найновішої технїки, та питаймо його про се, що він побачить або почує. Що скаже він на автомобіль, що на воздухоплав, грамофон, електричні мотори або що иньше? Він остовпіє і буде гадати, що находить ся в сні, в якійсь чарівній, зачарованій країні, де панують якісь надземні духи, які, аби показати свою силу, виводять перед його очима неприродні дива... Перенятий глибокою вірою в глупі перекази півмітичних часів. в марноту і ограниченість розуму людського, збентежить ся сей, неберучий участи в культурнім розвою людей чоловік, та усі дива, усі величні та чудові твори технїки і науки, які є гордостю духового життя людства, назве він ділом нечистого — та сплюнувши і перехрестивши ся буде утікати від місця „Божої образи“.

Як бачимо нинішній чоловік не годен зрозуміти культури дня, сучасного йому поступу, неначеби пробудив ся із сну, в яким переспав час тисячлітньої праці і здобутків людського духа.

Упоглядім собі нашого давного предка півдикого чоловіка, який убирав ся в звірячу шкіру, не знав ще огню, та крім сукатого кия та кусника каменя не мав иньшого оборонного знаряду, і подумаймо, що ся на низонькім ступени розвою стояча людина говорила би на нинішні пишні столиці, на кількадесять-поверхові хмародери, та на їзди самоходом або самолетом?

Чи сей прародич зрозумів-би се, що нині в сьвіті доконує ся? Чи годен би він гадкою перескочити тисячні щєблі в культурнім розвитку чоловіка? Чи зміг би він зрозуміти ті тисячні дорібки нинішньої культури?

Безпечно, що ні!

Його духовий стан за далекий нашому! Він занадто

по заді лишив ся, аби зрозуміти те, чого змогли докони-ти тисячі років тріумфального походу людської думки!

Він дивив-би ся на се, що нині сотворив чоловік так, з таким жахом і боязнею, як дивив ся колись на надходящий гураган або проймаючий грім та страшну лискавку, які самою своєю появою забивали в нїм тліючу іскру життя, а перед якими ховав ся він в найдальшу закутину свсеї хати-печери...

Берім ті ріжницї культуральні на увагу, ріжницї лише кількох тисячів лїт і звернувшись разом до величи культурного капіталу Марсіян запитаймо себе:

Чи годні ми зрозуміти культуральну урвень Марсіян?

Природно, що нї.

А до того та пропасть культуральна, яка нас від них відділяє е о много довша і більша як пропасть між духовим станом нас і нашого предка!

Се часок занадто зникаючий в порівнаню з тим, який ділить нас Землян і Марсіян! Тут ходить не о кілька тисячів, але о цілі міліони лїт!

За пару тисячів років станули ми на такім ступені культури, що не годен її зрозуміти наш прародич, а ми годні би зрозуміти нинішних Марсіян, які культурою відбігли від нас на цілі міліони лїт?

Безсумнівнo нї!

Аби протиставлене нас до Марсіян мало бодай в приближеню відповідати правдивому станови річі, мусимо цофнути ся дещо дальше в зад і пошукати таку животину, яка би була в розвою своїм далека до нас на міліони років.

Шукаючи за животинами так далеко від нас віддаленими, натрафили-би ми на простенькі хробачки.

Пропасть, яка ділить нас від них, відповідала-би пропасти між Марсіянами а нами.

Поставмо тепер хробачка перед добутком нашого духа, і порівнаймо його добуток з нашим.

Є він нічим супроти нас. Він не може мати навіть претенсії нас зрозуміти.

Та чи годні ми зрозуміти Марсіяян, ми хробачки духові перед високо розвиненою культурою?

Тому викиньмо собі раз на все з думки, що зрозуміти можемо культуральні добутки наших сусідів...

То, що ми годні сказати про них, буде дуже мале, але все таки щось сказати можемо.

Нас застановляють канали на Марсі. Се безумовно робота Марсіяян, в якій видно глибоку ідею.

Діло се велике, і над ним ми хвильку застановимось. Марсові канали, се щось могутнього і великого. Найвузший з них вносить 80 кілометрів, а є такі, яких ширина, як ми вже висше згадали вносить і кількаторьох кілометрів! А такі канали тягнуть ся на цілі тисячі миль! Скількож тут праці і енергії треба було вложити, аби докнати так великого діла!

Я згадаю про ті великі висилєня та труди, коли копано у нас канал суєзький. А сам він є нічим в порівнянню з каналами Марса!

Є обчислене, що на викопанє Марсових каналів потрібно було тільки праці, кілько на перекопанє 1,634.080 суєзьких каналів. Аби їх викопати муїло-би 200 мільонів людий працювати день і ніч без перерви через 100 літ.

Самі числа говорять за себе!

А тепер одно питанє. Чи ті канали копали Марсіяни самі? Певне що ні.

До сього діла муїли вони запрячи величєзні машини порушувані вітром, парою, елетрикою або якоюсь иншою нам не знаною силою, які в короткім часї докнали сього до чого потрібно було рук мільонів, через тисячі років.

В якій цілі перекопали Марсіяни сі канали?

Річ ясна, що твердо і певно говорити про се ми не можемо, але намагаємо ся лише здогадувати. Для комунікації сего не робили; бо до того вистарчали би вузькі канали, які менше би коштували труду і накладу праці, яку Марсіяни, яко істоти незвичайно інтелігентні шанувати мусять.

До чогож служать сі канали?

Се будемо старати ся по своєму пояснити, а ви може признаєте моїм словам слухність.

Як я висше згадав, панують на Марсі дуже горячі літа та морозні зими. Такі обставини є річию не дуже догідною і мудрий Марсіянин, який не мав охоти пріти в літі і мерзнути в зимі почав думати над тим, аби сі відносини змінити.

Бін чув на собі, що близько моря, панує дуже лагідний клімат, що нема там ні дуже морозних зим ні спекотливого літа, він пізнав лагіднішу країну приморських сторін, пізнав, що такий пріючий клімат творить близькість води. Тому задумав він такий клімат запровадити на силу по цілій поверні Марса.*)

І побудував длятого канали та спровадив ними морську воду, яка ділаючи на побережа, наділила цілу країну марсову лагідним приморським кліматом.

І длятого побудували Марсіяни широкі канали. Бо вузькі не містять такої сили води, яка могла би змінити клімат побережа.

Ми можем сказати, що дійсно поконали Марсіяни, се тіло небесне, на яким проживають, бо лише дійсний володар міг доконати такого великого діла, як викопане каналів...

Щож більше могли доконати Марсіяни?

*) Про морський клімат говорить ширше моя книжка: „Про воздух“.

Не хочу пускати ся на широкі та бистрі фалі фантазії, розводити ся о річах, які не мають ніяких підстав.

Много-много річий мусів зділати Марсеяннв для своєї користи та вигоди, великі поступи мусів він поробити на поли знаня, науки.

Уладнати мусіли Марсеяни відносини між собою, покинули боротьбу та вічні суперечки та заживши в згоді і спокою, віддати ся могли із тим більшою силою науці, в якій дійшли запевне до таких вислідів, про які нам ніні снити ся навіть не може.

І для того я з успіхом прочитав оголошене париської академії наук, яка дає нагороду 100 тисяч франків тому, хто потрафить розмовити ся з Марсеянами.

Такі змягання видають ся нині сьмішними та нерозумними; і працюють люди над тим, аби найти спосіб порозуміня з Марсеянами. І чи ті люди думають, що коли би такий спосіб був можливий, то не були би його винайшли Марсеяни, ті, що культурою випередили нас цілі міліони літ! Чи вони думають, що Марсеяни не бачать нічого поза своєю планетою, що не старали ся найти способів викрити о істнованю на землі людий та не намагали ся з ними порозуміти?

Здаеть ся, що кожде тіло небесне е замкнене для себе, та не пустить із своєї поверхні нікого із свого творива, що не дасть спромоги, аби мешканці одних тіл небесних з другими могли порозуміти ся.

І для того наші змагання порозуміти ся з Марсеянами не здали ся на ніщо. Коли би такий спосіб був істнував, то уже давно були би його ужили Марсеяни, та дали знати о собі...

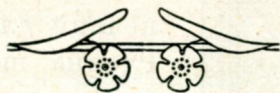
Питане е ще одно а саме: Чи годні би ми зрозуміти сї знаки розмови з Марсеянами?

Бо коли би ми до мурашки, або хробачка, Бог зна як довго говорили та показували йому ріжними знаками, що

ми знаємо, то мурашка нас не розуміє, ба і порозуміти не може.

І так, мурашка не годна перескочити мільйони літ в духовім розвою, аби зрозуміти чоловіка, так само і ми не можемо сього зробити і тому на жаль не порозуміємо ніколи наших близьких сусідів Марсіян...

Кінець.

Русько-Англійський і Англ.-Руський
Кишенковий Словарець

обнімає 8,000 виразів, 208 сторін дрібного друку, з граматикою, азбукою друкованою і писаною і що найважнійше з вимовою англійських слів. Словарець оправлений в мягоньку шкірку оздоблений гербом України і золотим витиском.

Є то перше, одиноке видане в українській мові.

Словарець є тим konieczний для кожного Русина, що дасть ся носити завсїгди в кишені, а щоби скоро знайти потрібне слово, на те є поазбучний реджістер так в руській як в англійській часті.

Ціна словарця 75 центів.
Замовлення посилайте до:

RUSKA KNYHARNIA
850 MAIN ST. WINNIPEG; MAN

ВЖЕ ВИЙШЛА!

ВЖЕ ВИЙШЛА!

довго очидана а найпотрїбнїйша книжка для кожного, що приїздить в новий сьвіт, а то:

 „ПРОВІДНИК“ або практичний підручник до науки англійської мови, в короткім часї і без помочи учителя.

Книжка обнимає 10 великих аркушів друку (320 сторін) а містить в собі: азбуку руску і англійску писану і друковану з вимовою, найновїйшу і найлекшу граматику, розмови руско-англійскі на всякі случаї, великий дуже гарно уложений і повний руско-англійський і англійско-русний СЛОВАР з вимовою кожного виразу, порадник, як писати рускі і англійскі листи на ріжні оказії, взір на Моні-Ордер і всі найпотрїбнїйші інформації для всіх як: за міри, ваги, час гроші і т. д.

Цїна сеї книжки \$1.50, а в полотнянїй оправї з золотим витиском \$2.00.

Хто ордерує 5 штук нараз даємо оден даром.

Замовляйте у Видавництва на виразну адресу:

Ruska Knyharnia

850 MAIN ST.

WINNIPEG, MAN.

КАТАЛОГИ КНИЖОК ДАРОМ.

Що Ви читаєте?

Великим скарбом для чоловіка
є добра книжка!

Такі користні книжки дістанете за попереднім надісланем грошей в РУСКИЙ КНИГАРНИ у ВІННІПЕГУ 850 MAIN ST. Власні видадя є слідуючі.

РУСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ ЛИСТІВНИК, або наука писаня листів, взори руських і англійських листів у всяких случаях жита потрібних, як також взори листів бізнесових, ушімнень, просьб і т. п. 288 сторін друку лише.....	75 ц.
Провідник, практичний самоучок до науки англійської мови без помочи учителя зі словарцем	1.50
Товариш-англійський Тлумач	60 ц.
Геновефа повість з старих часів	30 „
Слово правди, написане священником Петровом.....	15 „
Про чудеса святих Дамазія і Панкратія	10 „
Правовірний Католик	5 „
Христос охотно прийме грішника	5 „
Без Бога на свѣті	20 „
Важнійші права Канади, або канадійські параграфи	35 „
Підстава Християнської віри.....	25 „
Вірність пастирська Ісуса Христа.....	5 „
Оборона Віри, або пояснене чому і як вірити в Бога	25 „
Фармазони, або як 30 господарів записали ся чортови	25 „
Оповіданя для дітей. Гарна книжочка з образками.....	25 „
Казки за Жидів	10 „
Рицар і смерть	5 „
Нові пісні з старим кінцем, друге доповнене видане	25 „
Робітничі пісні, про долю канадійських робітників	25 „
Лист шинкара до чорта і листи з пекла.....	25 „
Розмова Поляка з Русинном.....	10 „
Воскресене Лазаря.....	25 „
Сім мудрців	25 „
О терпеливій Єлені.....	20 „
Найновіше чудо в Ченстохові о мордерстві Ксьондза	15 „
Канадійські оповіданя.....	15 „
Історія о гарній Магелоні	25 „
Коротка Історія церкви.....	25 „
Гостинець з Канади	5 „
Батько	5 „
Чому попи не женять ся	10 „
Порадник для женщин котрі хотять бути здоровими.....	15 „
Збірник найкрасших байок.....	25 „

Чародійна роза і Перстень	20 ц.
Оповідання про Григорія	20 „
Чого учив Христос	15 „
Кароля, прегарна повість з життя дівчини, 160 сторін	40 „
Убійники, гарна драма в 5-діях, II видане	25 „
Гореслав, історія про сина Геновефи, його жите і страсти	25 „
О дваццати таблицях, байки	30 „
Серце чоловіка съвятинею Бога, або осідком диявола	15 „
Історія про сироту Івася	15 „
Пісні про Канаду і Австрію та М. Січинського, 5-ти побільшене видане	40 „
Славні пророцтва Арабської цариці Михальди	30 „
Як утік Січинський в Діброви	10 „
Коли легше буде	5 „
Грішниця, гарне оповідане	5 „
Злочин і злочинці	10 „
Що думають соціалісти	10 „
Причта про воду	5 „
Оборонець проститутки	5 „
Новий збірник народних пісень, дум, думок, коломийок і пісень весільних	25 „
Що стало ся в Рудольфом, про жите і загадочну смерть архикнязя Рудольфа з 26 образками	30 „
Елисавета, правдива історія про жите Елисавети, її повожденне і мученичу смерть, 192 сторін з образками	60 „
Кінець Титаніка, брош.	40 „
Петрії й Довбуцуки, гарна повість в II частих, 300 стор.	85 „
Пригода шляхтича Чваньківського на полі й на морі, опр.	50 „
Порадник як писати любовні листи	25 „
Лист Божий	10 „
Куди ідеш Господи? (Quo Vadis?) оповідане з часів переслідування християн, з образками	50 „
Найкрасні руські пісні	20 „
Пів коли казок	20 „
Байки	30 „
Товаришська забава	25 „
Український співанник, опр.	60 „
Іван Дурак, історія о трох братях Пропустиш огорь—не вгасиш народне оповідане	25 „
Історія про Лвлія Заливайка і его сина, з образками, з додатку Гриць Шпачок	25 „

Ruska Knyharnia

850 Main st.

Winnipeg, Man.

Історія про ЛУЦЯ ЗАЛИВАЙКА і його сина та байки про Гриця Шпачка з образками	25с.
ІВАН ДУРАК, оповідане про трох братів і як чортик грінку хліба заробив	25с.
КОНЕЦЬ ТИТАНІКА, правдивий опис найбільшої морської катастрофи, де більше як тисяч п'ятьсот людей у ній згинulo і як другі ратували ся; про любов і смерть на ТИТАНІКУ	40с.
АРАБСЬКІ КАЗКИ з образками	25с.
КАЗКИ часть I і II з образками	50с.
АМЕРИКА. Дикі люди американ. континенту	25с.
ДИКІ ЛЮДИ, де і як вони живуть	25с.
РОБІНЗОН КРУЗО	1.00
Прегарна історія АМАЛЮНГА або Дочка Дебрів— займаюче оповідане з часів боїв між Европейцями а Індіянами в північній Америці	20с.
ПРИГОДИ ДОН КІХОТА, повість з еспанського, 3-те видане, переробив І. Франко з образками опр.	75с.

Атлас в українській мові

се найкрасший набуток для кожного, хто хоче мати понятє про світ і про теперішні краї, де веде ся борба. Він має 24 барвних мап країв а також поясненя про сонце, місяць, зорі і ин.

≡ СПЕЦІАЛЬНА ОФЕРТА. ≡

Брошурований	\$1.00	тепер 75с.
В міцній оправі	\$1.35	тепер \$1.00

Спішіть з замовленнями:

RUSKA KNYHARNIA

850 MAIN ST.,

WINNIPEG, MAN.

№ 130769

УВАГА!

Хочете бути задоволені

коли дасте щонебудь до друку так з ціни як і артистичного викінчення?

Удайте ся з тою роботою до

НАРОДНОЇ ДРУКАРНІ

бо наша перворядна друкарня

виконує всякі друкарські роботи, на різних мовах, як: тікети, запрошення на весіля, балі, прогульки; різні оголошення, афіші, програми, наголовки листів, коверти, візитові карти, статуты, контракти, повновласти, платні і колекторські книжочки і веьо що тільки входить в обсяг друкарської штуки.

Робимо гумові і металеві печатки.

Наша адреса:

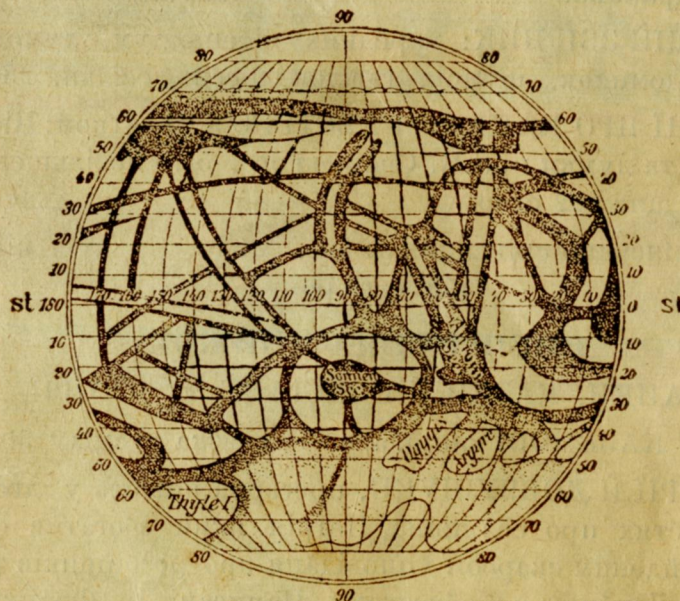
NATIONAL PRESS

901 Main St.

Winnipeg, Man.

Володимир Геринович.

ЖИТЕЛІ МАРСА

Ціна 10 центів.

РУСЬКА КНИГАРНЯ

850 Main St. Winnipeg, Man.

1914.

165069